

Tasviriy san'at ta'limida o'quvchilarning milliy estetik didini shakllantirishda xalq an'analarining o'rni

Gadoyev Ibrohim Niyozovich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi” kafedrası v/b dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda milliy xalq an'analaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari yoritilgan. Milliy badiiy meros, xalq amaliy san'ati va bezak madaniyati elementlarining ta'lim jarayoniga integratsiyasi o'quvchilarda ijodkorlik, badiiy tafakkur va madaniy identifikatsiyani rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlar orqali milliy qadriyatlarni tasviriy san'at ta'limiga tatbiq etishning samarali usullari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, milliy an'analar, estetik did, xalq amaliy san'ati, badiiy tafakkur, madaniy meros, pedagogik texnologiya.

Bugungi globallashuv jarayonida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, yosh avlod ongiga ularni singdirish, o'z xalqining madaniy merosiga hurmat ruhida tarbiyalash har bir o'qituvchining muhim vazifasidir. Tasviriy san'at fani shu jihatdan estetik, ma'naviy va badiiy tarbiyaning eng samarali vositasi sanaladi. Ayniqsa, xalq an'analarini dars jarayoniga kiritish o'quvchilarda milliy estetik tafakkurni shakllantiradi, ularni o'z xalqining badiiy qadriyatlarini chuqur anglashga yo'naltiradi.

Milliy an'analar har bir xalqning madaniy taraqqiyotining asosi, xalq ruhiyatining ifodasi hisoblanadi. Ular asrlar davomida shakllangan badiiy qarashlar, estetik mezonlar va hayotiy tajribalarni o'zida mujassam etadi. Tasviriy san'at darslarida milliy an'analardan foydalanish o'quvchilarda estetik dunyoqarashni shakllantiradi, ularni san'at orqali o'z xalqining ruhiyati, tarixi, qadriyati bilan bog'laydi.

O'quvchilarning estetik didini rivojlantirishda xalq amaliy san'ati muhim o'rin tutadi. Chunki bu san'at turlari — kulolchilik, kashtachilik, gilamdo'zlik, yog'och o'ymakorligi, misgarlik kabi yo'nalishlar — xalqning go'zallikka munosabatini ifodalaydi. Shu asarlar orqali o'quvchilar rang uyg'unligi, shakl ritmi, naqsh kompozitsiyasi kabi badiiy tushunchalarni o'zlashtiradilar. Bu esa ularning estetik sezgirlikni, ijodiy fikrlashini oshiradi.

Pedagogik jihatdan qaralganda, milliy an'analarni tasviriy san'at darslariga tatbiq etish o'quvchilarda amaliy ko'nikmalar bilan birga, badiiy tafakkurni ham shakllantiradi. Masalan, milliy naqshlar asosida kompozitsiya yaratish, xalq kiyimlari bezagini o'rganish, qadimiy buyumlarni tahlil qilish orqali o'quvchilar milliy ruhda yaratilgan go'zallikni anglaydilar. Bu jarayon estetik tarbiya bilan bir qatorda, madaniy merosni qadrlash tuyg'usini mustahkamlaydi.

Shovdirov S.A. o'z ilmiy ishlari (2017–2025 yillar)da ta'lim jarayonida milliy badiiy qadriyatlardan foydalanish o'quvchilarning estetik va ijodiy salohiyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutishini ta'kidlagan. Xususan, u tasviriy san'at ta'limida metodik yondashuvlarni tanlashda milliy komponentlarni hisobga olish zarurligini qayd etadi. Shavdirovning fikricha, milliy madaniyatni o'rgatish orqali o'quvchilar o'zlikni anglaydi, ijodiy faoliyatda mustaqillikka erishadi, san'atga chuqur qiziqish hosil qiladi.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari milliy qadriyatlarni san'at ta'limi bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. "Loyiha asosida o'qitish", "interfaol muhokama", "tasviriy tahlil" kabi metodlar yordamida o'quvchilar xalq san'ati namunalarini o'rganish, ularni qayta talqin qilish orqali yangi badiiy yechimlar topadilar. Masalan, o'quvchilar o'zbek milliy naqshlaridan foydalangan holda dizayn loyihalari yaratishadi, bu esa milliy madaniyatni zamonaviy shaklda aks ettirish imkonini beradi.

Bunday darslar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, ularni "tomoshabin" emas, balki "yaratuvchi" sifatida shakllantiradi. O'qituvchi esa bu jarayonda yo'naltiruvchi, motivator va madaniy vositachi rolini bajaradi. Milliy an'analar asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilarning estetik his-tuyg'ulari uyg'onadi, ularning san'atga bo'lgan munosabati chuqurlashadi.

Bundan tashqari, milliy san'at namunalarini o'rganish orqali o'quvchilarda ijtimoiy-madaniy identifikatsiya — ya'ni "men kimman?", "mening madaniy ildizlarim qayerda?" degan savollarga javob topish jarayoni yuz beradi. Bu esa ularni madaniy globalizatsiya davrida o'zligini saqlab qolishga yordam beradi.

Estetik tarbiya jarayonida xalq san'ati elementlarini tahlil qilish, ularning falsafiy ma'nosini anglash ham muhimdir. Har bir naqsh, rang yoki shaklning o'ziga xos ramziy ifodasi bor. Masalan, quyosh tasviri — hayot va nur manbai, gul tasviri — go'zallik va poklik, qush esa erkinlik ramzidir. Shu kabi ma'nolarni tahlil qilish orqali o'quvchi nafaqat san'atni, balki hayotni estetik nuqtayi nazardan anglay boshlaydi.

Tasviriy san'at darslarida milliy an'analar asosida ijodiy mashg'ulotlarni tashkil etish o'quvchilarda yangi g'oyalar yaratish ko'nikmasini ham rivojlantiradi. Ular o'z ijodiy ishlarida milliy naqshlardan, bezaklardan, rang uyg'unliklaridan foydalangan holda zamonaviy kompozitsiyalar yaratadilar. Bu orqali o'quvchilar xalq merosiga tayangan holda yangilik yaratish g'oyasini anglaydilar.

Xalq san'ati asosida o'tkazilgan darslar o'quvchilarda go'zallikka intilish, nafislikni qadrlash, san'at orqali o'z fikrini ifodalash kabi sifatlarni tarbiyalaydi. Bunday darslar faqat texnik ko'nikmalarni emas, balki his-tuyg'u, estetik zavq, ma'naviy boylikni ham shakllantiradi. Shu sababli, o'qituvchilar tasviriy san'at darslarini rejalashtirishda milliy an'analarga asoslangan topshiriqlarga alohida e'tibor berishlari lozim.

Natijada, milliy an'analarga tayanilgan san'at ta'limi o'quvchilarni nafaqat ijodkor, balki o'z millatini sevuvchi, madaniy merosni qadrllovchi, go'zallikni his eta oladigan shaxs sifatida shakllantiradi.

Tasviriy san'at ta'limida o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda milliy an'analar va xalq amaliy san'ati elementlaridan foydalanish muhim didaktik ahamiyat kasb etadi. Bunday yondashuv o'quvchilarda nafaqat badiiy ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki ularni milliy madaniyatga, xalq ijodiyotiga hurmat ruhida tarbiyalaydi.

Milliy an'analarga asoslangan ta'lim jarayoni o'quvchilarning ijodiy tafakkurini faollashtiradi, ularni mustaqil fikrlashga, estetik qadriyatlarni anglashga undaydi. Xalq amaliy san'ati orqali o'quvchi milliy ruh, bezak madaniyati, rang uyg'unligi, go'zallik mezonlarini his etadi. Natijada, san'at orqali estetik idrok, badiiy tafakkur va madaniy ong shakllanadi.

Shovdirov S.A.ning ilmiy ishlari asosida ta'kidlash mumkinki, tasviriy san'at darslarida milliy qadriyatlar va xalq an'alaridan foydalanish o'quvchilarda ijodiy salohiyatni rivojlantiruvchi eng samarali metodik yo'nalishlardan biridir. Xalq san'atini o'rganish orqali o'quvchilar o'z xalqining madaniy merosiga tayanib, yangi badiiy shakllar yaratishga intiladilar. Shu bois, tasviriy san'at ta'limida milliy an'analarga asoslangan darslarni tizimli tashkil etish o'quvchilarning estetik tarbiyasida, shaxsiy va ma'naviy kamolotida alohida ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавди́ров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – № 2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. *Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons* // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – № 1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. *Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region* // *E3S Web of Conferences*. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. *Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology* // *AIP Conference Proceedings*. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавди́ров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – № 6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. *Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari* // *Inter education & global study*. – 2024. – № 1. – P. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. *Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students* // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.

8. Шавдиров С. А. Изобразительному и прикладному искусству // *International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education*. – 2018. – С. 84–85.

9. Shovdirov S. *Tasviriy savodxonlikka oid o'quv kompetensiyalarni shakllantirishda o'quvchilarni mantiqiy va abstrakt fikrlashga o'rgatish* // *Евразийский журнал академических исследований*. – 2023. – Vol. 3. – No. 12. – P. 193–196.

10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. *Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts* // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.